

Ανάγνωση και Βιβλιοθήκες στην κοινωνία της πληροφόρησης και της γνώσης

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

Στο τελευταίο συνέδριο της IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) που έλαβε χώρα στη Βοστώνη των ΗΠΑ τον περασμένο Αύγουστο, παράλληλα με τις εισηγήσεις αφιερωμένες στις τεχνολογικές καινοτομίες και τις νέες υπηρεσίες που προσφέρουν οι βιβλιοθήκες χάρι σε

αυτές, μεγάλος αριθμός εισηγήσεων προερχόμενος από διαφορετικές επιτροπές, αναφερόταν στην ανάγνωση και τον ρόλο των βιβλιοθηκών στην ενίσχυσή της. Η προσέγγιση αυτή, που στην αρχή μπορεί να παραξενεύει ως απλοϊκή και αναχρονιστική, υπογραμμίζει την ανάγκη για έμφαση σε βασικές δεξιότητες που

Αφήγηση παραμυθιού στη βιβλιοθήκη του Δημοτικού Κολλεγίου Αθηνών

μοιάζει να παραμελούνται υπό τον καταγισμό της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας. Το ερώτημα που τίθεται είναι: μπορεί ο πολίτης να λειτουργήσει επιτυχώς στην κοινωνία της πληροφόρησης και της γνώσης χωρίς εξελιγμένες δεξιότητες αναγνωστικού και επιστημονικού αλφαριθμητισμού; Και το επόμενο ερώτημα: πώς ορίζεται ο αναγνωστικός αλφαριθμητισμός στη σύγχρονη εποχή;

Η νέα εποχή χαρακτηρίζεται από τις εξελίξεις στην τεχνολογία με έμφαση στις τεχνολογίες της τηλεπικοινωνίας και των υπολογιστών. Η σύγκλιση των τηλεπικοινωνιών, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της τεχνολογίας των υπολογιστών έχουν τεράστια επίδραση στη διαμόρφωση της κοινωνίας, αντίστοιχη με αυτή της βιομηχανικής επανάστασης και προηγούμενα της εισαγωγής της τυπογραφίας. Η επανάσταση στον τρόπο μετάδοσης της πληροφορίας και η δυνατότητα άμεσης και ταυτόχρονης επικοινωνίας μεταξύ ατόμων ή ομάδων ατόμων από όλο τον κόσμο οδηγεί σε μια παγκοσμιοποίηση η οποία απαιτεί νέους νομικούς και κοινωνικούς προσδιορισμούς.

Προκειμένου να λειτουργήσει το άτομο στην κοινωνία της πληροφόρησης έχει ανάγκη από μια εξελιγμένη μορφή αλφαριθμητισμού και από ένα σύνολο δεξιοτήτων η έλλειψη των οποίων οδηγεί στη δημιουργία πολιτών που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις και αναγκαστικά περιθωριοποιούνται εργασιακά και κοινωνικά. Τι συμβαίνει στην πραγματικότητα, και τι μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού διαθέτει τις απαιτούμενες αυτές δεξιότητες;

Πρόσφατα στοιχεία για τον αλφαριθμητισμό

Μια έρευνα του 2000 που διενήργησε ο ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) γύρω από το θέμα του αλφαριθμητισμού σε ενήλικους αναφέρει ότι σε δείγμα 20 αναπτυγμένων χωρών (ΗΠΑ, Καναδάς, Γερμανία, Βρετανία, Ιρλανδία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία και οι Σκανδιναβικές χώρες ήταν μεταξύ των χωρών του δείγματος) ένας στους τέσσερις ενήλικους δεν κατέχει τις απαραίτητες δεξιότητες αλφαριθμητισμού που θα του επέτρεπαν να λειτουργήσει αποτελεσματικά στο σημερινό κόσμο (Eyre, 2001). Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν μια παλιότερη έρευνα που είχε γίνει στις ΗΠΑ (Fisher, 1999 σ. 56) από όπου προκύπτει ότι τουλάχιστον 20% του ενήλικου πληθυσμού της χώρας ήταν λειτουργικά αναλφάβητοι. Μεταξύ σαράντα και σαράντα πέντε εκατομμύρια πολιτών των ΗΠΑ δεν μπορούν να κατανοήσουν απλά έντυπα κείμενα που απαιτούν βασικές δεξιότητες ανάγνωσης.

Στην ημερίδα που οργάνωσε το Ίδρυμα Μελετών Λαμπράκη το Νοέμβριο του 2001 για το μέλλον της εκπαίδευσης, η εκπρόσωπος της επιτροπής εκπαίδευσης του ΣΕΒ ανέφερε ότι από στοιχεία του Συνδέσμου προκύπτει πως σημαντικός αριθμός νέων εργαζόμενων δεν έχει τη δυνατότητα κατανόησης και ανάλυσης στοιχείων, πολλοί δε είναι εκείνοι που δεν μπορούν να συντάξουν ολοκληρωμένες εκθέσεις στο αντικείμενο της ειδικότητάς τους. Επίσης πολλές θέσεις εργασίας παραμένουν κενές καθώς δεν παρουσιάζονται άτομα με τα απαιτούμενα

προσόντα.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα μαρτυρία για μαθητές σχολικής ηλικίας είναι η έρευνα που έγινε από τους εταίρους του ερευνητικού προγράμματος Verity (1998-2000) της δράσης "Τηλεματικές Εφαρμογές για Βιβλιοθήκες" της ΕΕ. Όλοι οι εταίροι, μεταξύ των οποίων και η Βιβλιοθήκη του Ελληνοαμερικανικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, κατέγραψαν μεγάλη δυσκολία από έφηβους ηλικίας 15-18 ετών στην κατανόηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων μιας βιβλιογραφικής έρευνας μέσω ηλεκτρονικού καταλόγου βιβλιοθήκης και μηχανής αναζήτησης στο *æ*Internet.

Την ίδια δυσκολία κατέγραψε και η ερευνήτρια Dania Bilal (1998) στις ΗΠΑ σε παιδιά ηλικίας 12-13 ετών. Σε ένα ερώτημα ερευνητικού χαρακτήρα, "Διατροφή για παιδιά: έχει βελτιωθεί ή έχει χειροτερέψει" και σε μία πραγματολογική ερώτηση "Πόσα χρόνια ζει ένας αλιγάτορας όταν είναι ελεύθερος στο φυσικό του περιβάλλον και πόσα σε συνθήκες αιχμαλωσίας" χρησιμοποιώντας τη Yahoo!igans, μηχανή αναζήτησης στο Web για παιδιά, το ποσοστό επιτυχίας ήταν 0% και 30% αντίστοιχα. Η έρευνα επισήμανε δυσκολίες ανάγνωσης και κριτικής σκέψης παράλληλα με την έλλειψη υποτυπώδους ερευνητικής στρατηγικής.

Αν κοιτάξουμε τα στοιχεία για την Ελλάδα, σε μια πρόσφατη έρευνα πάλι του ΟΟΣΑ που δημοσιεύτηκε στις αρχές Δεκεμβρίου 2001 σε ελληνικές εφημερίδες (Το Βήμα, Τα Νέα 5-12-2001) οι έλληνες μαθητές κατέχουν την 25η θέση σε σύνολο 31 χωρών ως προς τον αναγνωστικό και τον επιστημονικό αλφαριθμητισμό.

Στην έρευνα συμμετείχαν 265.000 μαθητές ηλικίας 15 ετών και είναι ενδιαφέρον ότι ως αναγνωστικός αλφαριθμητισμός ορίστηκε η δυνατότητα ανάγνωσης, η ανάκληση στη μνήμη πληροφοριών και η ερμηνεία (κατανόηση) κειμένων.

Στη Βιβλιοθήκη του Ελληνοαμερικανικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος οι βιβλιοθηκονόμοι σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς βοηθούν τους μαθητές να αποκτήσουν δεξιότητες που παραδοσιακά δεν αναπτύσσονται μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος. Ειδικές ασκήσεις αναζήτησης πληροφοριών στοχεύουν στο να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που συχνά έχουν οι μαθητές του γυμνασίου στη χρήση ακόμα και των τόμων της εγκυκλοπαίδειας (δυσκολία στον εντοπισμό του σωστού τόμου, του λήμματος μέσα στον τόμο). Με άσκηση και τριβή αναπτύσσεται και η κρίση στη αξιολόγηση των πολλαπλών πηγών που τους παρέχονται έτσι ώστε να αποφεύγεται π.χ. η χρησιμοποίηση του Λεξικού της Μεσαιωνικής Γλώσσας για την ανεύρεση της ετυμολογίας της λέξης "ζουζούνι".

Η αναφορά στα παραπάνω στοιχεία δεν γίνεται ως μια απλή βιβλιογραφική καταγραφή αλλά ως έναυσμα προβληματισμού. Ο αναγνωστικός αλφαριθμητισμός έχει άμεση σχέση με την πραγματικότητα και την καθημερινή ζωή. Έχει ήδη διαπιστωθεί ότι υπάρχει χάσμα μεταξύ των δεξιοτήτων των εργαζομένων και τις απαιτήσεις αλφαριθμητισμού του σημερινού χώρου εργασίας (Smith, 2000 σ. 378). Στη βιβλιογραφία αναφέρονται πολλά παραδείγματα ανάγκης νέων αυξημένων δεξιοτήτων αλφαριθμητισμού για την αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ πολυεπίπε-

δων πλέον εργασιακών κοινοτήτων. Βιομηχανικά λάθη με κόστος τόσο οικονομικό όσο και ανθρώπινο μπορεί να προκαλούνται από την έλλειψη κατανόησης απλών εγχειριδίων (Hull 1999). Εκτός από τον χώρο της εργασίας και άλλοι χώροι απαιτούν πλέον μεγαλύτερη κρίση και κατανόηση δύσκολων πληροφοριών. Ένας τέτοιος χώρος που έχει άμεση σχέση με την ίδια μας την ύπαρξη είναι αυτός της υγείας. Η μείωση του χρόνου παραμονής σε νοσοκομείο, αποτέλεσμα τεχνολογικών και κοινωνικών εξελίξεων, απαιτεί μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ ασθενούς και θεράποντος ιατρού και αναγκαστικά κατανόηση της θεραπείας και απαιτητικών πληροφοριών εκ μέρους του ασθενούς (Fisher 2000).

Πώς ορίζεται σήμερα ο αλφαριθμητισμός και τα νέα επιστημονικά δεδομένα

Στο απώτερο παρελθόν εγγράμματος θεωρείτο εκείνος που μπορούσε να γράψει το όνομά του. Αργότερα ο αλφαριθμητισμός ήταν η δυνατότητα ανάγνωσης, γραφής και κατανόησης. Σήμερα ο αναγνωστικός αλφαριθμητισμός που αποτελεί προϋπόθεση και τη βάση για τον πληροφοριακό αλφαριθμητισμό (information literacy) απαιτεί πολύ περισσότερο. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, στην έρευνα του ΟΟΣΑ ο αναγνωστικός αλφαριθμητισμός ορίστηκε ως η δυνατότητα ανάγνωσης, κατανόησης και αξιολόγησης εννοιών, η δυνατότητα ανάκλησης στη μνήμη πληροφοριών και η ερμηνεία των κειμένων. Ήδη πολλοί ερευνητές προβλέπουν ότι από τον πολίτη του μέλλοντος θα

απαιτούνται ακόμα περισσότερο αυξημένες δεξιότητες αλφαριθμητισμού που θα περιλαμβάνουν τρισδιάστατα σχέδια και εικόνες (Mikulecky, 2000 σ. 380).

Ο πληροφοριακός αλφαριθμητισμός, απαραίτητος για τη λειτουργία στη σημερινή κοινωνία, έχει επίσης πολλούς ορισμούς. Ο συνηθέστερος είναι του Doyle που τον χαρακτηρίζει ως τη δυνατότητα πρόσβασης, αξιολόγησης και χρήσης της πληροφορίας μέσω ποικιλίας πηγών (Eyre, 2001).

Πώς μπορεί κανείς να αναπτύξει αποτελεσματικά τον αναγνωστικό αλφαριθμητισμό με τα παρόντα εκπαιδευτικά συστήματα; Η απάντηση που προκύπτει από την πρόσφατη έρευνα είναι ότι η εμπειρία της ανάγνωσης πρέπει να ξεκινήσει σε όσο το δυνατόν μικρότερη ηλικία προκειμένου να εδραιωθεί στη σχολική ηλικία.

Η παιδαγωγική επιστήμη εξετάζει με μεγάλο ενδιαφέρον τη σχέση της οργανωμένης προσχολικής εκπαίδευσης και της ανάπτυξης του αναγνωστικού αλφαριθμητισμού. Μελέτες που εξετάζουν τη σχέση αυτή έχουν γίνει σε αρκετές χώρες με εξαιρετικά ενδιαφέροντα αποτελέσματα (Brooks, 2001)

- Στην Αγγλία: το πρόγραμμα Effective Provision of Preschool Education (EPPE) εξέτασε 3.000 παιδιά ηλικίας 3-7 ετών. Το πόρισμα της μελέτης δείχνει ότι μια καλής ποιότητας προσχολική εμπειρία σε παιδικό σταθμό, νηπιαγωγείο ή ομάδα παιχνιδιού επηρεάζει θετικά την ικανότητα αλφαριθμητισμού στις ηλικίες των 5 και 7 ετών ανεξάρτητα κοινωνικοοικονομικών διαφορών.

- Στη Μάλτα: το 1999 σε εθνική έρευ-

Ανάγνωση στη βιβλιοθήκη του Δημοτικού του Κολλεγίου Ψυχικού.

να εξετάστηκαν παιδιά ηλικίας 6 ετών που σύμφωνα με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας ήταν στη δευτέρα δημοτικού. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν συγκλίνουν με αυτά της ΕΡΡΕ.

- Στη Σουηδία η έρευνα σε 2.500 παιδιά που εξετάστηκαν στην ηλικία των 3-4 χρονών και στη συνέχεια στη δευτέρα και τρίτη δημοτικού καταλήγει στα ίδια συμπεράσματα.

Βιβλιοθήκες: Πώς μπορούν να βοηθήσουν;

Οι βιβλιοθήκες είναι ο φυσικός χώρος για την ανάπτυξη του αναγνώστη (Toyne and Usherwood, 2001). Είναι διαθέσιμες σε όλα τα μέλη της κοινότητας, συνδέουν την οικογένεια με την πληροφόρηση και

τα εκπαιδευτικά προγράμματα και δρουν ως κοινωνικοί και οικονομικοί ισορροπιστές. Προσφέρουν υπηρεσίες τόσο στον τοπικό πληθυσμό μιας περιοχής όσο και στους μετανάστες και τους πρόσφυγες που έχουν καταφύγει σε αυτή. Σε πολλές περιπτώσεις όπως στην περίπτωση της Ταϊλάνδης αποτελούν το επίσημο όργανο της διαβίου εκπαίδευσης. Οι λαϊκές βιβλιοθήκες, δημόσιες και δημοτικές στηρίζουν προγράμματα αναγνωστικού και πληροφοριακού αλφαριθμητισμού για κάθε ηλικία. Με βάση τα νέα επιστημονικά δεδομένα που ενισχύουν την άποψη ότι η εμπειρία του αλφαριθμητισμού γίνεται αποτελεσματικότερη όταν ξεκινήσει από τη βρεφική ηλικία, οι βιβλιοθήκες αποκτούν νέο προσανατολισμό και συνεργάζονται με άλλους φορείς σε προγράμ-

ματα πρώιμου αλφαριθμητισμού (emergent literacy) σε παιδιά βρεφικής και προσχολικής ηλικίας.

Προγράμματα Βιβλιοθηκών για την ανάπτυξη του αλφαριθμητισμού στην βρεφική και προσχολική ηλικία

Είναι γνωστό εδώ και αρκετές δεκαετίες ότι παιδιά των οποίων οι γονείς τους διαβάζουν προτού πάνε στο σχολείο γίνονται καλύτεροι αναγνώστες και έχουν στη συνέχεια καλύτερη επίδοση στο σχολείο. Αλλά και άλλες δραστηριότητες όπως η αφήγηση παραμυθιού και το τραγούδι ενθαρρύνουν την απόκτηση καλών δεξιοτήτων αλφαριθμητισμού (National Center for Educational Statistics, 2000). Επίσης η έρευνα απέδειξε ότι το μεγαλόφωνο διάβασμα βοηθάει περισσότερο από οτιδήποτε άλλο στην ανάπτυξη του αλφαριθμητισμού. Η δυνατότητα χρήσης αξονικής τομογραφίας δείχνει μεγάλη κινητικότητα και ανάπτυξη στον εγκέφαλο βρεφών και μικρών παιδιών που τους διαβάζουν και τους τραγουδούν και αντίθετα νέκρωση κάποιων περιοχών στον εγκέφαλο παιδιών που μεγαλώνουν σε ορφανοτροφεία και δεν δέχονται τέτοιου είδους ερεθίσματα. Ανταποκρινόμενες στο δεδομένο ότι η εμπειρία του διαβάσματος ξεκινάει πριν την ηλικία των 3 ή 4 χρόνων, ηλικία στην οποία οι βιβλιοθήκες παραδοσιακά ξεκινούσαν προγράμματα αφήγησης παραμυθιού, πολλοί τολμηροί βιβλιοθηκονόμοι σχεδίασαν και άρχισαν να υλοποιούν για τις βιβλιοθήκες τους προγράμματα που απευθύνονται σε ακόμα μικρότερες ηλικίες.

Μερικά από τα πρωτότυπα και ιδιαίτερα ευρηματικά προγράμματα που θα αναφερθούν προέρχονται από τις ΗΠΑ (Fiore 2001), τη Βρετανία (Dunne 2001) και τη Γαλλία (Patte 2001).

ΗΠΑ:

Η δημόσια βιβλιοθήκη της πόλης Providence της πολιτείας Rhode Island έχει δημιουργήσει το πρόγραμμα "Χώρος για την οικογένεια" (family place). Η δραστηριότητα "Από την κούνια στα μολύβια" απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 1-3 ετών και τους γονείς τους ή τα άτομα που τα φροντίζουν. Αποτελείται από πέντε συναντήσεις / σεμινάρια που γίνονται για ομάδες 10-15 παιδιών σε ένα χώρο της βιβλιοθήκης γεμάτο από δημιουργικά παιχνίδια. Παράλληλα με το παιχνίδι των παιδιών γίνεται ενημέρωση στους μεγάλους από ειδικούς σε θέματα ανάπτυξης του παιδιού, γλώσσας, διατροφής, κινητικότητας και στη συνέχεια συζήτηση. Πολλές βιβλιοθήκες σε όλες τις πολιτείες των ΗΠΑ συμμετέχουν σε παρόμοιες δραστηριότητες στα πλαίσια προγραμμάτων "Χώρος για την οικογένεια".

Στη δυτική ακτή της Αμερικής, η βιβλιοθήκη του San Mateo της πολιτείας της Καλιφόρνιας έχει δημιουργήσει μια Επιτροπή δικτύου αλφαριθμητισμού (Literacy Network Committee) που αποτελείται από φορείς που ενδιαφέρονται για τον αλφαριθμητισμό. Σε συνεργασία με το Κέντρο Υγείας της περιοχής η Βιβλιοθήκη συμμετέχει σε ένα πρόγραμμα για παιδιά 1-3 ετών προκειμένου να συμβάλει στην υγιή πνευματική και σωματική ανάπτυξή τους.

Στη Μινεσότα η λαϊκή βιβλιοθήκη Duluth χρηματοδοτήθηκε από τοπικό

οργανισμό της περιοχής για να εισάγει και να αναπτύξει το πρόγραμμα "Ωρα βιβλίου με το μωρό σας" (Book Time with Your baby). Το πρόγραμμα που ξεκίνησε το 1999 συνεχίζεται σήμερα με τη συνεργασία πολλών οργανισμών της περιοχής που προσφέρουν υπηρεσίες σε παιδιά, οικογένειες και παιδαγωγούς. Το βασικό μήνυμα του προγράμματος είναι ότι το διάβασμα σε βρέφη και πολύ μικρά παιδιά βοηθάει την ανάπτυξη του εγκεφάλου τους, τα ετοιμάζει για τη διαδικασία της ανάγνωσης, δημιουργεί θετική στάση απέναντι στη μάθηση, ερεθίζει τη φαντασία και όλα αυτά τα θαυμαστά χωρίς κανένα κόστος στις οικογένειες. Το πιο σημαντικό ίσως στη όλη διαδικασία είναι η ανάπτυξη ισχυρού συναισθηματικού δεσμού μεταξύ του παιδιού και του γονιού ή/ και του ατόμου που το φροντίζει. Σε ένα χρόνο η δράση "Ωρα βιβλίου με το μωρό σας" απευθύνθηκε μέσω 92 εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε 1283 ενήλικους και σε 645 βρέφη και μικρά παιδιά. Παράλληλα το προσωπικό της βιβλιοθήκης προσέφερε 27 ομάδες ενημερωτικών μαθημάτων που παρακολούθησαν 1000 περίπου ενήλικες. Ακόμα, εθελοντές σε μαιευτήρια παρουσίασαν 2500 βιβλία σε νεογνά στην προσπάθειά τους να έρθουν σε άμεση επαφή με τους γονείς και να τους περάσουν το μήνυμα του προγράμματος.

Ένα άλλο πρόγραμμα που ξεκίνησε από την Αμερικανική Ένωση Σχολικών Βιβλιοθηκονόμων και χρηματοδοτήθηκε αρχικά από μεγάλη ασφαλιστική εταιρεία είναι το "Γεννημένος για Διάβασμα". Το πρόγραμμα που απευθύνεται σε γονείς χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου ή και σε γονείς εφηβικής ηλικίας, τους

Η απόλαυση του διαβάσματος στη βιβλιοθήκη (Κολλέγιο Ψυχικού)

παρέχει δεξιότητες και υλικά προκειμένου αυτοί με τη σειρά τους να μπορέσουν να προσφέρουν κατάλληλες εμπειρίες αλφαριθμητισμού στα παιδιά τους. Στην προκειμένη περίπτωση οι βιβλιοθηκονόμοι συνεργάζονται με τα κέντρα υγείας των διαφόρων περιοχών.

Τα παραπάνω αποτελούν ένα μικρό δείγμα της δράσης των βιβλιοθηκών στις ΗΠΑ σχετικά με την προώθηση προγραμμάτων αλφαριθμητισμού στις πολύ μικρές ηλικίες.

Βρετανία

Στη Βρετανία μερικά προγράμματα εισαγωγής βιβλίων στη ζωή των βρεφών και των παιδιών πολύ μικρής ηλικίας έχουν ως στόχο τους γονείς. Άλλα απευθύνονται σε οικογένειες με παιδιά κάτω των τεσσάρων ετών και καλύπτουν πολλούς στόχους μεταξύ των οποίων είναι

η βελτίωση της διαδικασίας μάθησης. Όλα όμως έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό τη συνεργασία των βιβλιοθηκών με άλλους φορείς της κοινότητας. Οι καταρχήν άτυπες αυτές συνεργασίες έχουν πλέον λάβει επίσημη μορφή οργάνωσης (Early Years and Childcare Development Partnerships) στην οποία οι βιβλιοθήκες παίζουν σημαντικό ρόλο.

Το Bookstart (Αρχή με βιβλίο) ξεκίνησε το 1992 στο Μπίρμινγχαμ ως πιλοτικό πρόγραμμα και στόχευε σε 300 οικογένειες. Χρηματοδοτούνταν από μια εθνική οργάνωση (Book Trust) για την αγορά τσαντών με βιβλία τα οποία δίνονταν στους γονείς βρεφών όταν επισκέπτονταν τον παιδίατρο για τον προγραμματισμένο έλεγχο των 7-9 μηνών. Το πρόγραμμα το οποίο αξιολογήθηκε από δύο διαφορετικούς οργανισμούς είχε τα ακόλουθα αποτελέσματα:

- 97% των γονιών του προγράμματος απέκτησαν κάρτα μέλους βιβλιοθήκης έναντι 58% του εθνικού μέσου όρου.
- 46% των γονιών του προγράμματος επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη μία φορά την εβδομάδα έναντι ενός εθνικού μέσου όρου 11 επισκέψεων το χρόνο.
- 78% των γονιών δήλωσαν ότι διάβαζαν στα μωρά τους προτού λάβουν το υλικό του προγράμματος έναντι 91% αφότου το παρέλαβαν.

Το 1998 το Bookstart έγινε εθνικό πρόγραμμα χάρη στη χρηματοδότηση 6 εκατομμυρίων λιρών από μεγάλη αλυσίδα καταστημάτων ειδών διατροφής. Η βάση του προγράμματος παραμένει η συνεργασία βιβλιοθηκονόμων και επιστημόνων υγείας. Μέχρι το φθινόπωρο του 2000 περισσότερα από 675.000 βρέφη έχουν

επωφεληθεί του προγράμματος το οποίο στηρίζεται από το 90% των λαϊκών βιβλιοθηκών της χώρας και χρηματοδοτείται από τους εκδότες. Από το 2004 η κάλυψη θα γίνεται από την ίδια την πολιτεία.

Ένα ακόμα πρόγραμμα στο οποίο εμπλέκεται το 50% των λαϊκών βιβλιοθηκών στη Βρετανία είναι το πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών ηλικίας 3 ετών και απογευματινής απασχόληση παιδιών ηλικίας μέχρι 14 ετών (Early Years and Childcare Development Partnerships). Οι βιβλιοθήκες προμηθεύονται κατάλληλα βιβλία τόσο για τα παιδιά όσο και για τους επαγγελματίες που απασχολούνται στα προγράμματα αυτά. Επίσης οργανώνουν σεμινάρια για γονείς και επαγγελματίες, αφηγήσεις παραμυθιών και ποικίλες εκπαιδευτικές παρουσιάσεις για το εικονογραφημένο βιβλίο.

Γαλλία

Στη Γαλλία υπάρχουν πολλά προγράμματα βιβλιοθηκών για "το μωρό αναγνώστη" και υπηρεσίες για γονείς και άτομα που απασχολούνται με την φύλαξη των παιδιών. Επίσης ο εκδοτικός χώρος συμπληρώνει την προσπάθεια παράγοντας ειδικές συλλογές για την ενίσχυση αυτών των ομάδων. Ένα κίνημα που ξεχωρίζει τα τελευταία είκοσι χρόνια και εμπνέει του βιβλιοθηκονόμους που ασχολούνται με μικρά παιδιά και σταδιακά μεταφέρεται ως ιδέα σε άλλες χώρες και για άλλες πληθυσμιακές κατηγορίες είναι το ACCES (Actions Culturelles Contre les Exclusions et les Segregations) Πολιτιστικές Δράσεις κατά του Αποκλεισμού και της Απομόνωσης. Η αρχική ιδέα

προήλθε από γνωστό ψυχίατρο ο οποίος είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει την ευεργετική επίδραση που είχε στα παιδιά μεταναστών η ανάγνωση βιβλίων και η αφήγηση ιστοριών. Στην αρχική προσπάθειά του για τη δημιουργία του κινήματος προσκάλεσε, εκτός από συναδέλφους του και παιδίατρους, βιβλιοθηκονόμους παιδικών βιβλιοθηκών που κατά τη γνώμη του έπρεπε να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο. Στόχος του κινήματος είναι η συμμετοχή μικρών παιδιών σε πολιτιστικές εμπειρίες όπως το διάβασμα και η επαφή με τη λογοτεχνία και την τέχνη, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανάπτυξη στο παιδί ενός υγιούς ψυχισμού και να αποτρέπεται ο διαχωρισμός και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Το ιδιαίτερο στοιχείο του κινήματος αυτού είναι η καθημερινή συνεργασία βιβλιοθηκονόμων με ερευνητές (ψυχίατρους, ανθρωπολόγους, γλωσσολόγους και παιδαγωγούς) και η ανατροφοδότηση της μιας ομάδας από την άλλη.

Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε το ACCES είναι τα εξής:

1. Είναι σημαντική η κατανόηση εκ μέρους γονέων και ατόμων που φροντίζουν μικρά παιδιά της σημασίας του ρόλου του παραμυθιού και του διαβάσματος. Για το λόγο αυτό η παρουσίαση βιβλίων και το διάβασμα στα μικρά παιδιά πρέπει να γίνεται παρουσία τους έτσι ώστε να μπορούν αυτοί στη συνέχεια να υιοθετήσουν το μοντέλο στην καθημερινή τους ζωή και να γίνουν συνεργάτες στην όλη προσπάθεια. Στην περίπτωση που πρόκειται για άτομα περιθωριακά και χωρίς κάποια εκπαίδευση το όφελος είναι ακόμα μεγαλύτερο καθώς σταδιακά ξεπερνούν την όποια αρνητική στάση

έχουν για το διάβασμα και τα βιβλία.

2. Η επαφή των γονέων με τα βιβλία στην περίπτωση μεταναστών και κοινωνικά αποκλεισμένων δεν γίνεται στη βιβλιοθήκη την οποία δεν επισκέπτονται. Μια πρώτη προσέγγιση με βιβλία για τα παιδιά τους μπορεί να γίνει σε αίθουσες αναμονής ιατρείων τις οποίες οι συνεργάτες της ACCES φροντίζουν να εμπλουτίζουν με παιδικά βιβλία.

3. Η συμβολή των βιβλιοθηκονόμων στη επιλογή των κατάλληλων βιβλίων είναι απαραίτητη καθώς και η συνεργασία με διάφορους φορείς και η δημιουργία υποστηρικτικών δικτύων.

4. Η ανατροφοδότηση της πράξης από τη θεωρία και το αντίθετο. Για τους βιβλιοθηκονόμους είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι μπορούν μέσω της συνεργασίας τους με τους ερευνητές να εφαρμόζουν στην πράξη κάποια καινούργια έρευνα και για τους ερευνητές να έχουν άμεση αντίληψη του αποτελέσματος στην πράξη.

Το ACCES στα είκοσι χρόνια λειτουργίας του έχει οργανώσει μεγάλο αριθμό σεμιναρίων στα οποία οι βιβλιοθηκονόμοι έχουν την ευκαιρία να ανταλλάσσουν απόψεις και με άλλες κατηγορίες επιστημόνων.

Η ιδέα του ACCES είναι τόσο πετυχημένη που από το Παρίσι έχει εξαπλωθεί σε πολλές περιοχές της χώρας. Χάρη στις ενέργειες βιβλιοθηκονόμων η φιλοσοφία του, δηλαδή η ανάπτυξη στρατηγικής για τη προσέλκυση παιδιών και οικογενειών στο βιβλίο, μεταφέρεται τελευταία και σε χώρες της Λατινικής Αμερικής.

Παιδικές, Λαϊκές, Σχολικές

Βιβλιοθήκες

Το έργο των λαϊκών βιβλιοθηκών για τα βρέφη, τα μικρά παιδιά και τους γονείς τους πρέπει να συμπληρώνεται προκειμένου να εδραιώνεται η διαδικασία του αλφαριθμητισμού με άλλα προγράμματα και με τη συμβολή των παιδικών και των σχολικών βιβλιοθηκών.

Οι σχολικές βιβλιοθήκες συνεχίζουν και συμπληρώνουν το έργο των λαϊκών και των παιδικών με προγράμματα για διάβασμα και έρευνα που εξοικειώνει με τις νέες πηγές πληροφόρησης.

Οι λαϊκές προωθούν τη δια βίου εκπαίδευση με πολιτιστικά προγράμματα ενηλίκων για την προώθηση της καλλιέργειας, της ενημέρωσης και της παρακολούθησης των νέων επιστημονικών εξελίξεων.

Ένας βασικός ρόλος των λαϊκών βιβλιοθηκών είναι η ενσωμάτωση και αφομοίωση των μεταναστών στον τόπο υποδοχής τους με μαθήματα γλωσσικά και πολιτιστικά.

Στην πόλη της Αθήνας των χιλιάδων μεταναστών και προσφύγων η έλλειψη μιας στιβαρής λαϊκής βιβλιοθήκης που θα κάλυπτε αυτό το ρόλο αφήνει ένα κενό που έχει τεράστιες κοινωνικές προεκτάσεις.

Θα κλείσω με τα λόγια που είπε ο Αλέξης Δημαράς σε πρόσφατη συνέντευξή του με αφορμή την πρόσφατη αναγόρευσή του ως επίτιμου διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών:

«Σοφός δεν είναι εκείνος που γνωρίζει πολλά,

αλλά εκείνος που γνωρίζει πού και πώς θα βρει τις απαντήσεις»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brooks, G. (2001) Reading research: an international perspective. 67th IFLA Council and General Conference
- Fisher, E. (1999) Low literacy levels in adults: implications for patients' education. *Journal of Continuing Education in Nursing*, 30 (2) pp 56-62
- Hull, G. (1999) Literacy and labeling. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 42 (7) pp. 540-4
- Mikulecky, L. (2000) What will be the demands on literacy in the next millennium? *Reading Research Quarterly*, 35 (3) pp 380-1
- Smith, C. (2000) What will be the demands on literacy in the next millennium? *Reading Research Quarterly*, 35 (3) pp 378-9
- Eyre, G. (2001) The role of works of imagination in preparing young people for the Information Society. 67th IFLA Council and General Conference
- Fiore, C. (2001) Early Literacy Activities in the USA. 67th IFLA Council and General Conference
- National Center for Education Statistics: *Statistics in Brief. Home Literacy Activities and Signs of Children's Emerging Literacy*, 1993 and 1999. Washington, DC: US Department of Education, Office of Educational Research and Improvement, 2000
- Dunne, J. (2001) Recent early years library initiatives in the United Kingdom. 67th IFLA Council and General Conference
- Bilal, D. & Watson, J.S. (1998) Children's paperless projects: inspiring research via the web. 64th IFLA General Conference
- Patte, G. (2001) Early years developments in France and beyond. 67th IFLA Council and General Conference

*Η Αλεξάνδρα Παπάζογλου είναι
Διευθύντρια Βιβλιοθηκών
του Ελληνοαμερικανικού
Εκπαιδευτικού Ιδρύματος
(Κολλέγιο Αθηνών – Κολλέγιο Ψυχικού)*